

innhold

Glemmer overfiske

FN har utpekt overfiske som en av de sakene media vier for liten oppmerksomhet.

Side 4

Kritiserer vannbistand

En svært liten andel av norsk bistand går til å sikre forsyningen av drikkevann.

Side 5

Asbest-rettsaker

Europa må regne med en bølge av rettsaker for erstatning av skader fra asbest.

Side 6

Vil styrke vern av våtmarker

Direktoratet for naturforvaltning står i spissen for å etablere et nordisk våtmarksforum.

Side 7

GMO-erstatning

Danmark arbeider med en ordning for å gi erstatning til bønder som blir utsatt for genforurensning.

side 8

Østerrike tester EU

Østerrike vil ha GMO-frie områder og tester dermed ut EUs regler på dette området.

Side 9

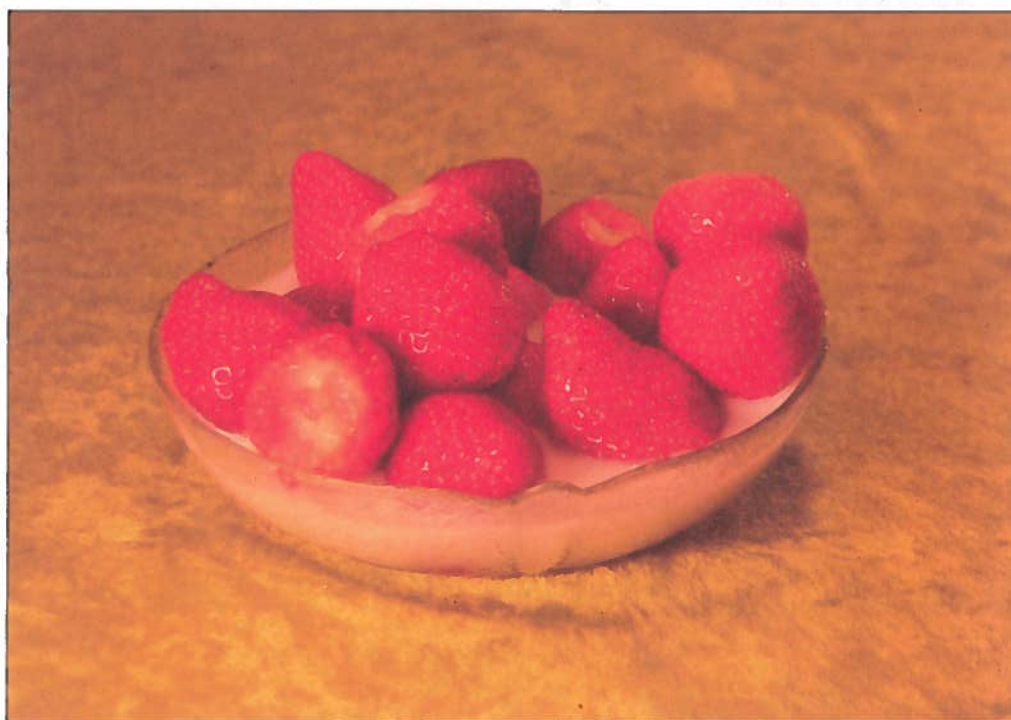
Langt fra vann

Verdens land ligger langt unna egne mål om forsyning av rent vann. Likevel er de forsiktig optimistisk.

side 10

Mer for pengene:

Ett jordbær – 25 giftstoffer

Det er ingen grunn til å gjøre jordbær til basismat i vinterhalvåret. En tysk test avslørte 14 ulovlige kjemikaller i jordbær fra Spania og Marokko.

25 ulike sprøytemidler er funnet i importerte jordbær i Tyskland. Vinterproduksjonen av jordbær foregår under folie med omfattende sprøyting blant annet med soppmidler. Norge har likevel ingen rutinekontroll av verken importerte eller norskproduserte jordbær.

Side 3

leder

Vern
Vefsna

Regjeringen arbeider nå med å få ferdig sitt forslag til en utvidet verneplan for norske vassdrag. Olje- og energiminister Einar Steensnæs har tidligere uttalt at Vefsna-vassdraget er en av de vanskeligste avveiningene i dette arbeidet.

Valget bør imidlertid ikke være vanskelig. Vefsna er det største gjenværende vassdraget som verken er vernet eller utbygd. Til sammen strekker vassdraget seg over hele 4 000 kvadratkilometer i Nordland. Over 60 prosent av dette er områder uten menneskelige inngrep. Vefsna har også fått full pott i rangeringen over verneverdier laget av Direktoratet for naturforvaltning og Norges vassdrags- og energidirektorat. Vassdraget dessuten et av landets beste for sportsfiske.

Kraftbransjen skriker etter nyutbygginger på tross av at Norge i de fleste år har hatt kraftoverskudd. Fra utbyggerhold foreligger det planer for Vefsna som vil gi hele 1,8 TWh i årlig produksjon. Dersom man skal øke forsyningssikkerheten i Norge, er det imidlertid lite lurt å satse på vannkraft. Vannkraften står allerede for mer enn 99 prosent av elektrisitetsproduksjonen her til lands. Derfor bør man satse på andre områder, i første rekke energioptimalisering og sparing, derest nye fornybare energikilder som bioenergi og vindkraft.

Til slutt må vi nok en gang få minne om Jens Stoltenbergs nyttårstale fra 2001 og regjeringens egen Sem-erklæring: Epoken med nye vannkraftutbygginger er over.

Blekkulf blir internasjonal

I New York lanserte Blekkulfs Miljødetektiver et toårig pilotprosjekt med FNs miljøprogram (UNEP). De skal bistå UNEP med informasjonsarbeid rettet mot barn og unge.

— Dette er ikke bare en fjær i hatten på oss som organisasjon, men også en anerkjennelse av en norsk modell, sier Andrew Kroglund.

Blekkulf og kompisen Rokkerolf underholder barna på de FN ansattes barnehage i New York.
(Foto: Audun Garberg)

Flyplass lanserer verneplan

Lista Lufthavn AS lager egen verneplan for Slevdalsvannet fordi de er misfornøyd med Fylkesmannens forslag.

Lista Lufthavn ønsker å redusere verneområdet til 75 prosent av det som Fylkesmannen har foreslått.

— Et vern betyr å legge bånd på Slevdalsvannet slik det ligger i dag, sier styremedlem Ingebrigt Masvie i Lista Lufthavn til Farsunds Avis.

Styret i lufthavna er imidlertid skeptiske til at enkelte i miljøvernnavdelingen hos Fylkesmannen ønsker å gjøre noe med vannspeilet. For 25 år siden var vannspeilet 150 dekar - i dag er dette bare tre dekar. Fylkesmannen foreslår å utvide vannspeilet med noen få dekar for å sørge for gode livsvilkår for fuglearter man ønsker å bevare.

De lærde strides om hvorvidt fugl er en risiko for flysikker-

heten. Flere påpeker at alvorlige kollisjoner mellom fugl og fly er sjeldent, mens andre mener et større vannspeil vil tiltrekke seg store fuglearter som øker risikoen for kollisjon.

Fylkesmannens forslag til verneplan er justert etter møter med representanter for lufthavna - og ble denne uka lagt ut på høring.

Skryter av næringslivet

Statens Forurensningstilsyn (SFT) er i all hovedsak fornøyd med resultatene av sine inspeksjoner i 2003. Selv om de gjennomførte 1900 kontroller, mot 1200 i 2002, ble bare åtte forhold anmeldt til politiet. SFT skryter av petroleum- og ferrosiliumsbransjen, som de mener har gjort mye for å forbedre rutiner og produksjon slik at for-

urensningen blir minst mulig. Samtidig retter de et spark til omsettere av trevirke. Mange selger fortsatt trevirke som er impregnert med midler som inneholder krom og arsen, til tross for at dette er forbudt. I tillegg er SFT kritiske til at importører har for dårlige ordninger for behandling av elektronisk avfall.

Sierra Club avverget kupp

Forsøket fra innvandringsmotstandere på å ta over USAs største miljøorganisasjon, Sierra Club, ble avverget. Innvandringsmotstanderne stilte til valg i den amerikanske organisasjonens styre, et valg hvor alle medlemmer har mulighet til å delta. Deltagelsen i årets valg var rekordhøy med 171 000 avgitte stemmer, nesten tre ganger over den forrige rekorden.

Røde og giftige bær

En tysk stikkprøvekontroll avslørte 25 ulike kjemikalier i jordbær. Norge har ikke rutinekontroll av importerte bær.

JORUNN GRAN
jorunn.gran@naturvern.no

Tyske Ökotest har sjekket importerte jordbær fra Spania og Marokko.

— Vi visste at vi ville finne pesticider i jordbærene, men mangfoldet av virkestoffer og mengden som var brukt, overrasket oss, skriver de som har gjennomført undersøkelsen.

KJEMISK COCKTAIL

25 ulike forbindelser ble funnet i de importerte bærene. 14 av disse er ikke tillatt brukt i tysk bær dyrking. Insektmiddelet Endosulfan - et klorert hydrokarbon - er ett av de betenkelige stoffene som Ökotest fant. Dette stoffet brytes langsomt ned i miljøet. Soppmiddelet Carben-dazim ble også funnet. Dette stoffet anser EU som mulig farlig for arvematerialet. Andre stoffer som trekkes fram, er Kresozim-Methyl - som mistenkes for å være kreftfremkallende.

De som står bak undersøkelsen i Ökotest, er bekymret for hvilke virkninger blandingen av de ulike sprøytemidlene på lang sikt vil ha på menneskekroppen.

IKKE NORSK
RUTINEKONTROLL

Også nordmenn som tar seg noen jordbær til champagnen utenom den norske sesongen, kan regne med at en liten kjemisk cocktail blander seg med de edle dråper. For også norske leverandører importerer fra sydlige strøk når hjemmeproduktene ikke kan tilby bær. I vintersesongen kommer bærene gjerne fra Egypt eller Israel. Nå på vårparten overtar Spania, Portugal, Belgia og Holland.

— Vi har ikke rutinekontroll

av importerte jordbær, men foretar stikkprøvekontroll etter plantevernmidlerrester, sier rådgiver Marianne Tomtum i Mattilsynet. — Totalt tar vi et par tusen slike prøver i året, og om lag 100 av disse blir tatt av jordbær.

SJEKKER NORSKE BÆR OFTEST

Den norske kontrollen av jordbær er hyppigst i sommerhalvåret - og det dreier seg hovedsakelig om de norskproduserte bærene.

I vinterhalvåret tar vi ikke mange prøver, siden det da er snakk om små mengder. Da er heller ikke risikoen særlig stor for at folk spiser store mengder av bærene. I fjor fant vi imidlertid noen overskridelser på soppmidler i belgiske bær. Dette førte til at vi tok flere nye prøver, men overskridelsene var ikke store, sier Marianne Tomtum.

SERTIFIKAT UTEN GARANTI

Norske importører har plikt til å sjekke at varene de kjøper er sertifisert. Sertifikatet som skal følge frukt og bær, forteller hva slags produkt det gjelder og hvor varene kommer fra. I tillegg har eksportørlandets plantekontroll satt sitt stempel på sertifikatet som en garanti om lovlig produksjon. Mattilsynet i Norge legger imidlertid liten vekt på denne garantien.

— Dette er et plantesertifikat som sjelden har informasjon om plantevernmidler, sier Marianne Tomtum.

DYRKET UNDER FOLIE

Med Norges begrensede prøvetakingsprogram kan bær som godkjennes for import til Tyskland også ha funnet veien til norske importører. Både Ökotest og norske leverandører understreker imidlertid at det

FAKTA

- Om lag 700 ulike plantevernmidler blir brukt i EU.
- Norsk overvåkingsprogram omfatter ikke alle disse, fordi metodene er kostbare. Men nye stoffer tilføyes hvert år.
- Mattilsynet tok i 2003 om lag 100 prøver fra jordbær.
- Noen overskridelser ble avdekket, men ingen overskridelser blir betegnet som helsefarlige.
- Soppmidler er de kjemikaliene som oftest blir funnet i jordbær.

(Kilde: Mattilsynet)

tyske markedet er spesielt motakelig for billige bær.

— Den som vil levere til det europeiske - og spesielt til det tyske - markedet, må tilby masseproduksjon til lavpris. Det går best under plastfolie, og der er det ikke bare jordbærene som trives bedre. Også sopp, bakterier, insekter og lus liker seg godt under folien, og dermed sprøytes det rikelig - særlig med antisoppmidler, skriver Ökotest.

Forbudt kvikksølv
havner hos
gullgravere

Til tross for at Sverige har et forbud mot eksport av kvikksølv havner flere tonn svensk kvikksølv hos gullgravere i Brasil, skriver Svenska Dagbladet.

Kvikksølvholdig gruveavfall fra zinkmalm eksporteres til Finland, der det svenske foretaket New Boliden har smelteverket sitt. Ettersom Finland ikke har noe eksportforbud mot kvikksølv kan kvikksølvet sendes videre til blant annet Brasil.

Ifølge kvikksølvforskeren Lars Hylander er eksporten på fire til fem tonn kvikksølv årlig. Kvikksølv er giftig både for mennesker og dyr.

Vil kjøper mer, bruker mer - og kaster mer.

**BRK
MNDRE!**

Ta med handlenett eller ryggsekk når du går i butikken. Du har plastposer nok. **Brak mindre.**

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

notiser

— Media overser overfiske

NEW YORK: Overfiske på verdenshavene taper i kampen om oppmerksomhet mot problemer som avskogning, forørkning og tap av biodiversitet, mener FN.

AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Overfiske er ett av ti spørsmål FN mener får for lite oppmerksomhet i media. Listen toppes av humanitære problemer som borgerkrigen i Uganda og utbredelse av Aids i det sørlige Afrika. Vise-generalsekretær med ansvar for offentlig informasjon, Shashi Tharoor, understreker at rangeringen mellom problemene ikke skal tillegges for mye vekt.

— Ikke les for mye ut fra rangeringen. Nummer én er ett problem blant jevnbyrdige og listen kunne vært dobbelt så lang, sier Tharoor.

SKADER ØKOSYSTEMER

FN påpeker at fiske er sentralt som levebrød og for matsikkerheten til 200 millioner mennesker, spesielt i utviklingslandene. Ett av fem mennesker på jorda har fisk som sin primære kilde for protein. Nå er de viktigste marine fiskebestander i fare på grunn av økt press fra overfiske og forurensning. Ifølge FNs mat- og jordbruksorganisasjon (FAO) er over 70 prosent av verdens fiskeslag overbeskattet eller fullt utnyttet. Dessuten har det vært en kraftig vekst i bruken av destruktive fiskemetoder som skader havpattedyr og hele økosystemer.

IKKE UBESKREVET

— Problemerkene er ikke ubeskrevet, men de trenger mer oppmerksomhet og grundigere dekning, sier Tharoor.

Han innrømmer at dette også er en liste over problemer verdensorganisasjonen har feilet i å rette oppmerksomheten mot. FN mener omfanget av prob-

lemet ofte taper oppmerksomhetskampen mot andre miljøproblemer som avskogning, forørkning og tap av biologisk mangfold. Dermed blir det også lite fokus på at økt etterspørsel etter fisk og fiskeprodukter fører til at prisene stiger raskere enn

prisene for kjøtt. Øke priser gjør investeringer i fiskeriene mer attraktive, noe som i stor grad rammer småskala-fiske og samfunn som avhenger av dette.

BESKYTTEDE HAVOMRÅDER
Miljøtoppmøtet i Johannesburg

i 2002 oppfordret til å etablere beskyttede havområder for å bidra til å bevare og øke fiskebestandene. Men under én prosent av verdenshavene foreløpig fått slik beskyttelse, ifølge FNs miljøprogram's overvåknings-senter i Cambridge.

Det blir deilig å være vin i Danmark

Forskningsprofessor forutser vindyrkning i Danmark i takt med de globale klimaforandringer. Dansk landbruk kan komme til å ligne den vi ser i Midt-Vesten i USA i dag.

TONE MIKALSEN
tmi@naturvern.no

Danmark er en av de landene på kloden som kan få størst glede av klimaforandringene som ekspertene mener allerede er i full gang, skriver Jyllandsposten.

Grunnen er at Danmark ligger i det belte på kloden hvor landbruksproduksjonen har utsikter til bedre avlinger. Klimaforandringer vil sørge for noe varmere sommere, mindre regn og en temperatur som ligger tre fire grader høyere enn i dag.

— Jeg tror bestemt at vi vil komme til å se flere vinmarker og mer vindyrking i Danmark, sier Jørgen E. Olsen fra Danmarks Jordbruksforskningsavdeling for plantevekst og jord.

MER MAIS

Ifølge Olsen er Danmark allerede godkjent som kommersielt vinproduksjonsland og det finnes allerede flere vinmarker, men produksjonen er minimal. Den danske forskningsprofessoren anser generelt klimaeffektene til å være positive, men er litt bekymret for den økte nedbøren om vinteren. Det kan gi

en økt utvasking av især fosfor. Professoren tror at dansk landbruksproduksjon, kommer til å ligne den man ser i Midt-Vesten i USA.

— For eksempel vil det bli produsert mer mais, fordi temperaturen blir vesentlig høyere. Potetproduksjonen er noen lunde fleksibel, men blir det virkelig varmt kan avlingen bli redusert.

RØDT LYS FOR RØDGRANA

Professor J. Bo Larsen fra Center for Skov og Landskab ved Landbohøjskolen, mener det definitivt bør være slutt på de store granplantasjene, som følge av varmere vær. Grantrærne tåler ikke stigende temperatur. Han foreslår at skogeierne i første omgang skjærer andelen av rødgraner ned fra 27 prosent til omkring 10. For hvis temperaturen stiger vil rødgranen forsvinne helt fra det danske skoglandskap. Sesongen 1988-89 og 1989-90 var vintertemperaturen fire-fem grader over det normale, noe man forventer om 100 år. Dette medførte utbredt skogdød blant rødgranene.

Danskene har allerede et visst grep om olbrygging. Kan klimaendringer gjøre at Danmark også blir en betydelig vinproducent? (Illustrasjon: Anders Aaseth)

Bistand holder ikke vann

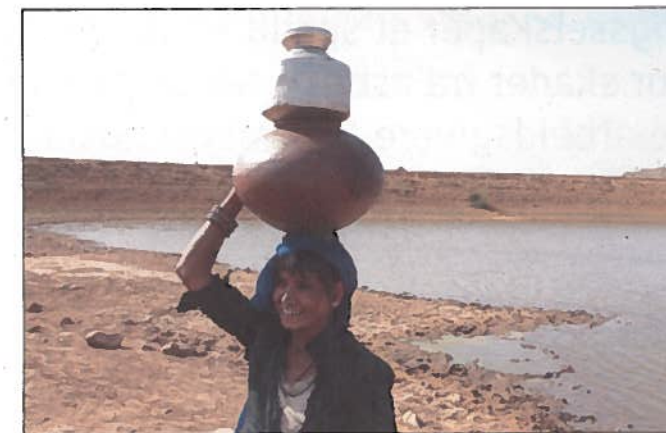
NEW YORK: Norsk vannbistand kommer svært dårlig ut av en internasjonal sammenligning utført av sju internasjonale organisasjoner.

AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Selv om Norge gir relativt mye, er norsk vannbistand slett ikke noe å skryte av. Bare 4 prosent av norsk bistand går til vann og forbedrede sanitære forhold. Og av dette går under en femtedel til de landene som trenger det mest - Afrika sør for Sahara. Det viser en sammenligning utført av organisasjonene Care, Freshwater Action Network, Green Cross, Oxfam, Tearfund, WaterAid og WWF.

DÅRLIGST I NORDEN

Undersøkelsen plasserer norsk vannbistand på jumboplass i Norden. Danmark bruker 5 prosent av sin bistand til vann og forbedrede sanitære forhold, Sverige 6 prosent og Finland 7 prosent. Forskjellen mellom de nordiske landene blir enda mer markant dersom man sammenligner andelen av denne bistanden som gis til de landene som trenger det mest. Mens Norge gir 18 prosent - om lag 6 millioner dollar - til landene sør for Sahara, er andelen i Sverige 29 prosent, Finland 52 prosent og

Vannmangel fører til at kvinner mange steder må gå i timesvis for skaffe vann.

Danmark 55 prosent. En årsak til at Norge kommer så dårlig ut, er at norsk vannbistand har sunket de siste årene.

— LEDES UTENOM DE FATTIGE

Jeg registrerte at utviklingsministeren i FN lovte å øke norsk bistand til vannformål. Det er helt nødvendig. Jeg vil også understreke at Norge må prioritere vannbistand til de fattigste landene, sier generalsekretær Atle Sommerfeldt i Kirkens Nødhjelp.

— Problemet med vannbistanden er at mye går til store vanningsprosjekter knyttet til

kon-sultentselskaper i Norge. Da blir den lett ledet utenom de fattigste landene, sier Sommerfeldt. At Norge kommer dårlig ut på vannbistand til de fattigste, skyldes også at en relativt stor andel av denne støtten går til de pale-

stinske områdene, noe Sommerfeldt understreker er en riktig prioritering.

INGEN KONSEKVENSER

Bistandsminister Hilde Frøstjord Johnson deltok på møtet i FNs kommisjon for bærekraftig utvikling (CSD) i New York i slutten av april. Der var tilgang på ferskvann ett av tre hovedtema.

Overfor Natur & miljø Bulletin avviser Johnson at CSD-møtet vil få konsekvenser for måten norsk vannbistand gis på. For øvrig viser hun til stortingsmeldingen Felles kamp mot fattigdom. Meldingen ble lansert samme dag som CSD avsluttet sitt møte i New York, men inneholder ingen nye løfter om satsing på vann.

Sikkerhet og Miljø er vår Verden

Konseptet med én pumpe i hver lastetank har hatt stor betydning både for konstruksjon av moderne tankskip og måten de blir operert på.

Med FRAMO pumpesystemer oppnåes:

- Full segregering av alle lastetanker
- Alle lasteførende rør lokalisert på dekk. Ingen rør eller ventiler inne i tankene
- Hurtig og effektiv tømning av lastetankene gir minimalt med lasterester og redusert slopmengde

Frank Mohn AS

P.O. Box 98 Slåtthaug, N-5851 Bergen, Norway
Telefon +47 55 99 90 00 Fax +47 55 99 93 80
E-mail: marine@framo.no

Spania dropper vannplan

Spanske myndigheter har skrinlagt planen om å lede vannet i elven Ebro sørover, for å få vann til jordbruket. Nesten 100 mil med vannrør skulle sikre vanntilførselen til jordbruksområdene i sør, men ville føre til dramatisk lavere vannføring i elven og ødeleggelse av ett av Europas viktigste våtmarksområder, Ebrodeltat. Spanske miljøvernere skulle over at planen, som skulle koste 33 milliarder kroner, nå er skrinlagt, melder Reuters.

Spanias miljøvernminister

Cristina Narbona vil utarbeide alternative planer for hvordan jordbruksområdene i det tørre Sør-Spania skal vannes. Det mest sannsynlige alternativet innebærer utbygging av avsaltingsanlegg for sjøvann.

EU støtter den spanske regjeringens avgjørelse, og Margot Wallström, som er ansvarlig for miljø saker i EU-kommisjonen, sier at hun har stort håp for at den nye løsningen blir god for Spania, både miljømessig og økonomisk.

— Europa må forberede seg på asbest-rettssaker

Europeiske forsikringsselskaper er spådd en bølge av rettssaker med ønsker erstatning for skader fra asbest. Norsk pålegg om yrkesskade-forsikring kan berge arbeidsgivere fra erstatningskrav her i landet.

JORUNN GRAN
jorunn.gran@naturvern.no

Skadevirkninger etter asbestbruk vil totalt komme til å koste amerikanske selskaper om lag 265 milliarder dollar. Av dette regner man med at forsikringsselskapene må stå for om lag 65 milliarder dollar.

— Dette er ikke noe som bare skjer "over there", også europeiske forsikringsselskaper har all grunn til å frykte erstatningskrav på bakgrunn av asbest, sier Peter Taylor i advokat-selskapet Lowell til Reuters nyhetstjeneste.

— UROVEKKENDE

Peter Taylor påpeker at europeiske forsikringsselskaper har hatt en tendens til å tro at det som betegnes som asbest-krisen i USA ikke kan bli gjentatt i Europa fordi europeiske sosiale ordninger og rettsregler er annerledes.

— En sammenlikning mellom asbestbruk i USA og i Europa gir urovekkende konklusjoner, sier Taylor. — Selv om USA har nådd toppen av asbest-fjellet, gjenstår det verste fortsatt i Europa.

Ifølge nettmagasinet Holon, er elektrisitetsverkene alene involvert i 400 asbest-rettssaker i USA. Som eksempel på ringvirkninger av dette, kan nevnes svensk-sveitsiske ABB som nylig var truet av konkurs etter å ha kjøpt opp amerikanske Combustion Engineering (CE). CE var stevnet for mer enn 1,3 milliarder kroner i den såkalte asbest-skandalen. Ifølge nettavisen Nor-

dens Nyheter er det nå inngått en avtale om at ABB "bare" skal dekke 90 prosent av disse kravene.

FØRE VAR

Arbeid med asbest har innebåret risiko for å utvikle lunge-sykdom forårsaket av asbestfibre.

I Norge roser man seg av å ha vært føre var i forhold til erstatningskrav fra for eksempel byggningsarbeidere. Forliket etter erstatningssaken i forbindelse med Norcems Eternittfabrikk på Slemmestad, vekket norske lovgivere, og dermed kom den lovpålagte yrkesskade-forsikringen her i landet på starten av 90-tallet. Ifølge leger i Arbeidstilsynet og i Kreftregisteret, skal all yrkessykdom nå rapporteres til Arbeidstilsynet — og alle krefttilfeller skal meldes til Kreftregisteret. Dersom sykdommen aksepteres som yrkesskadesykdom, har pasienten krav på yrkesskadeerstatning og trygdeytelser.

LUNGEHINNEKREFT ER BEVIS

British Medical Journal har anslått at 100 000 mennesker kommer til å dø av lungehinnekreft på grunn av asbest i den rike delen av verden de neste 25 årene. Asbest kan gi både den sjeldne sykdommen lungehinnekreft og lungekreft, og første tilfelle av lungekraft forårsaket av asbest ble publisert i USA i 1933.

Jørgen H. Olsen i den danske kreftforeningen understreker at de fleste aldri merker noe til at de har jobbet med asbest.

Asbestholdige plater er normalt ikke farlige med mindre de skades, bearbejdes eller utsettes for påkjenninger under riving eller reparasjonsarbeid.

— Det er likevel viktig at krefttilfeller som skyldes asbest blir anmeldt, siden man har krav på en ikke ubetydelig erstatning hvis man er blitt syk av dette stoffet. Hvis man lider av lungehinnekreft, er det lett å bevise

Ulike grupper av asbest-ofre

Asbest-ofrene kan ifølge Sydney Morning Herald deles inn i flere grupper: Gruvearbeidere, produsenter av bygningsartikler, arbeidere i bygningsindustrien og håndverkere, folk som har renoverert egen bolig, barn som vokste opp på 70-tallet og koner som vasket sine menns arbeidstøy. Jo yngre ofrene er, desto dyrere blir de for den som skal gi erstatning for skadene. Gjennomsnittlig erstatning i Australia lå i 2003 på om lag 960 000 norske kroner.

Mange påpeker at systemene er annerledes i Europa enn i USA. Likevel tyder mye på at endringer i lovverk og praksis også i Europa for eksempel har ført til økt ansvar hos arbeidsgiver når arbeidstaker utsettes for skadelige stoffer.

FAKTA OM ASBEST

- Asbest er en gruppe krystallinske mineraler som bl.a. kan øke risikoen for kreft.
- Risikoen oppstår først når asbestfibre i støv pustes inn
- Asbestholdige plater er normalt ikke farlige med mindre de skades, bearbejdes eller utsettes for påkjenninger under riving eller reparasjonsarbeid
- Fra 1984 har det vært forbudt å bruke asbest i Norge. I nyere bygg er det derfor lite sannsynlig at det finnes
- Produktnavn som eternitt, asbestolux eller pernit forteller at plater kan inneholde asbest.
- Kommunen eller fylkesmannens miljøavdeling skal kunne fortelle deg hvor du skal deponere asbestplater og hvilke krav som gjelder
- Forskriften om asbest retter seg mot virksomheter underlagt Arbeidsmiljøloven. Private kan derfor rive asbest fra egne hus, så lenge de ikke ansetter noen til å gjøre dette.

Kilde: Arbeidstilsynet

Vil styrke våtmarksvernet

Hele 10 nasjoner var representert da Direktoratet for naturforvaltning arrangerte tidenes første nordiske våtmarkskonferanse. At konferansen var lagt til Ørland i Sør-Trøndelag var ikke tilfeldig - fire av de 37 Ramsar-områdene i Norge ligger der.

KARL H. BROX
redaksjonen@naturvern.no

Bakgrunnen for konferansen var en nylig utgitt rapport, "Nordisk våtmarksvern", som Nordisk Ministerråd står bak. Direktoratet for naturforvaltning (DN) har fungert som sekretariat for utarbeidelsen av rapporten, som summerer opp statusen for våtmarksvernet i Norden gjennom de siste vel 30 år.

NORDISK VÅTMARKSFORUM

— Mye er skjedd i løpet av disse årene, sier rådgiver Jan-Petter Huberth Hansen i DN. Han er ansvarlig for gjennomføringen av konferansen. — En lang rekke våtmarker blitt sikret, og til dels også gitt internasjonal vernestatus, men mye arbeid gjenstår ennå på dette viktige feltet. Vi vil derfor arrangere et nytt møte i Trondheim i sommer med representanter fra alle de landene som har deltatt på denne konferansen for å få etablert et nordisk våtmarksforum.

RESTAURERING AV OMRÅDER

— Hva blir de viktigste oppgavene for et nordisk våtmarksforum?

— Det er fremdeles et vell av uløste oppgaver. Flere områder bør vernes og de som er vernet skal forvaltes. Videre er det behov for restaurering av områder, og det skal gjennomføres undersøkelser, registreringer, overvåking og informasjonsarbeid. En viktig oppgave for et nordisk våtmarksforum blir å jobbe opp mot EU og Nordisk Ministerråd for å få bevilget penger til disse oppgavene. Like viktig, og en forutsetning for å få de bevilgningene som trengs, er det å nå frem til politikerne og byråkratiet med

Deltakere på våtmarkskonferansen fikk se noen av Ramsar-områdene i Ørland kommune. F.v. Jan-Petter Huberth Hansen i DN, Tobias Salathé fra Ramsar-sekretariatet, rådgiver Morten Ekker i DN og Karl Hagelund (med ryggen til), naturverninspektør i Vestfold. (Foto: Karl H. Brox)

informasjon om våtmarkenes verdi og betydning i forbindelse med det arbeid som pågår for å bevare det biologiske mangfoldet, sier Huberth Hansen.

RAMSAR FØLGER TAUTRA

Tobias Salathé, Ramsar-konvensjonens koordinator for Europa, var også til stede. Han ga uttrykk for at konvensjonens sekretariat fortsatt følger situasjonen på Tautra i Trondheimsfjorden nøye,

og at konvensjonen er kritisk til verdi og betydning i forbindelse med det arbeid som pågår for å bygge i Kråkvågsvaet - et av Ørlands Ramsar-områder. Ramsarkonvensjonen omfatter våtmarksområder med internasjonalt vern. Konvensjonen vil også se nærmere på situasjonen for Ørin-området i Verdal.

Med på konferansen som ble arrangert fra 4. til 7. mai var en rekke eksperter fra de nordiske landene, samt fra de tre baltiske

landene Estland, Latvia og Litauen og dessuten fra Russland (Karelen). I tillegg til å utveksle erfaringer og drøfte muligheten for å opprette et felles våtmarksforum, ble også de av anbefalingene fra Ramsar-konvensjonens siste partsmøte i Valencia i 2002 som er relevante for de nordiske landene drøftet med sikte på oppfølging på det europeiske Ramsar-møtet som skal arrangeres i Armenia i desember i år.

Kampklare skogvoktere

Skogvoktere skal passe på at det ikke hogges i 43 skogsvillmarker.

Nylig gikk startskuddet for kampanjen SOS villmark, igangsatt av Norges Naturvernforbund og Natur og Ungdom.

— De siste skogsvillmarkene i Norge er i ferd med å forsvinne, og miljøvernminister Børge Brende har ingen kontroll på om disse områdene rases. Å verne de siste norske villmarksområdene, er nødvendig for å ta vare på det biologiske mangfoldet,

Børge Brende får oversikt over Norges gjenværende skogsvillmarker fra Ane Hansdatter Klismul i Natur og Ungdom og Gjermund Andersen i Naturvernforbundet.

sier Gjermund Andersen, leder av skogutvalget i Naturvernforbundet.

Kampanjen organiserer skogvoktere over hele landet som skal passe på at det ikke hogges

i deres lokale villmarksområder. Nær halvparten av de 3000 truede artene som er registrert i Norge, lever i skogen, og er avhengige av naturskog slik vi finner den i villmarkene.

— Norsk marked viktig

Landbruk uten genmodifisering er billigst, mest effektivt og tryggest, sier Aina Bartmann i Bioteknologinemnda.

— Norge vil tjene på å holde seg GMO-fritt, men det er likevel viktig at Norge følger med på regelverk i EU med tanke på import, sier Bartmann.

Hun hevder at dyrking av genmodifiserte og konvensjonelle avlinger side ved side vil føre til at forbrukerne mister

troen på at det finnes produksjon som er garantert GMO-fri.

— Dermed brytes også viljen til å betale for GMO-fritt ned hos forbrukerne.

Ifølge Bartmann tenker afrikanske land på samme måte som Norge.

— Jeg er bekymret for at land i sør vil bli presset av at man gir inntrykk av at sameksistens er mulig, sier Bartmann.

Tja til GMO

EU forbereder seg på å åpne for import av genmodifisert mat. Et nytt, strengt regelverk er en solid vei-bom for produkter som ønsker innpass i unionen. Likevel sliter medlemslandene med å bli enige om å tillate genmodifisert mais.

EU-ministrene har nå tre måneder på seg til å godkjenne mais-importen. Hvis de ikke kommer noen vei, kan EU-kommisjonen deretter ta opp stafettspinnen og avgjøre maisens skjebne i EU, skriver Reuters nyhetstjeneste.

Varsler erstatningsordninger

Helt GMO-frie avlinger kan i framtiden bli utenkelig. Danskene utarbeider derfor forslag til erstatningsordninger for genforurensning.

— Bare å snakke om et regelverk for sameksistens, er et tilbakeskritt, sier Aina Bartmann i Bioteknologinemnda.

JORUNN GRAN
jorunn.gran@naturvern.no

Genmodifiserte frø kan ikke beordres til å holde seg på riktig side av gjerdet. En arbeidsgruppe med danske forskere har de siste to årene gjort et større arbeid omkring hvordan danskene i framtiden skal sørge for sameksistens mellom organisk landbruk, tradisjonelt landbruk og genmodifisert landbruk.

— Vi har sett at sameksistens ikke har vært tema i det hele tatt ved innføring av genmodifiserte arter i for eksempel Canada, sier Søren A. Mikkelsen ved det danske instituttet for landbruksforskning. — Dermed er vi heller ikke overrasket over at det har vært så stor spredning av for eksempel genmodifisert canola (en type raps, red.anm.).

— NULLGRENSE FOR ORGANISK

EU's foreslåtte grenseverdier for spredning av genmodifisert materiale ligger på 0,9 prosent i mat eller fôr og 0,7 prosent i frø. For økologisk produksjon er grenseverdien null.

Men det kommer til å koste penger å forsøke og overholde nullgrensen. For eksempel må

— Hvis vi introduserer GM-frø, vil noe spredning skje, sier Søren A. Mikkelsen ved det danske instituttet for landbruksforskning.

en bonde som vil dyrke genmodifisert hvete regne med 24 prosent økte produksjonsutgifter. Likevel vedgår Mikkelsen at noe spredning uansett kommer til å skje hvis genmodifiserte frø blir introdusert.

Norsk landbruk finner ikke forslag til regler om sameksistens beroligende i det hele tatt.

— Heller ikke danskene har full kontroll her. Setter vi ut genmodifiserte frø, så kommer de til å spre seg, sier Aina Bartmann som er landbrukets representant i Bioteknologinemnda.

HVEM BETALER?

Danskene forsikrer at det ikke er de økologiske gårdbrukerne som skal betale for å holde avlingene sine GMO-frie.

— Den bonden som velger å dyrke genmodifiserte avlinger skal bære ansvaret her, sier Mikkelsen. — Vi foreslår en sertifiseringsordning for å få dyrke genmodifiserte avlinger. Det blir også snakk om erstatningsordninger, og dersom man ikke finner en nabo som kan ha forårsaket spredning av GMO, vil det offentlige måtte betale.

— KAMPEN ER IKKE OVER

Tanken er at hele EU skal lære av det danske arbeidet omkring sameksistens. Men det er helt klart at flere EU-land fortsatt ønsker helt GMO-fritt landbruk.

— Kampen om å heve EU's moratorium og erstatte dette med lovverk om sameksistens er ikke over, sier Aina Bartmann. — Norske gårdbrukeres holdning er helt klar. Så lenge vi kan skaffe GMO-frie frø, skal vi dyrke GMO-fritt. Jeg er heller ikke sikker på om det danske systemet blir overført til de andre EU-landene.

Det danske folketingset behandler nå et forslag til lov om sameksistens. Der framgår det blant annet at bønder som dyrker genmodifisert, skal betale åtte euro per hektar til et fond. En offentlig høring om lovfor-slaget ble avholdt denne uka.

— FORELØPIG UAKTUELT

Foreløpig har ingen ytret ønske om å dyrke genmodifiserte planter i Norge.

— Norge følger veldig nøye med i det som skjer i EU, men problemstillingen er foreløpig ikke aktuell her i landet, sier politisk rådgiver Alvild Hedstein i Landbruksdepartementet.

Østerrike tester EUs fleksibilitet

Østerrikes bønder vil drive landbruk i garantert GMO-frie soner. Uttalelser fra EU-kommisjonens president kan åpne for dette.

JORUNN GRAN
jorunn.gran@naturvern.no

EU har avvist Østerrikes krav om å få opprette og opprettholde GMO-frie soner i flere regioner. Avgjørelsen er anket av østerrikerne.

VANSKELIG Å AVVISE

Ifølge Werner Müller, vitenskapelig rådgiver for blant andre Friends of the Earth Europe, har EU-kommisjonen i praksis nå overlatt den hete poteten til medlemslandene. Müller deltok nylig på Bioteknologinemndas seminar om sameksistens mellom genmodifisert og konvensjonelt landbruk. Der henviste han til EU-presidentens notat om EUs nye regelverk for innføring av genmodifiserte organi-

smer. Notatet gjør det på den ene siden klart at det nye regelverket ikke åpner for GMO-frie soner. På den andre siden viser EU-kommisjonen forståelse for at det rent politisk er vanskelig å avvise slike soner, siden disse blant annet er begrunnet med bekymring hos lokalbefolkningen.

ADSKILTE SYSTEMER

— Østerrike har små åkrer, tett i tett sier Müller. — Derfor er veldig mange østerrikske gårdbrukere involvert i spørsmålet omkring GMO-frie soner i landbruket.

For å være på den sikre siden, har Østerrike valgt å skille økologisk landbruk fra alle andre former for landbruk i alle ledd. Dette omfatter alt fra hånd-

Werner Müller i Friends of the Earth Europe mener den hete GMO-poteten nå i praksis er overlatt til EU-medlemslandene.

tering av frø til lagring av ferdig produksjon.

— Vi har lite kunnskap om hva vi faktisk gjør når vi modifierer gener, sier Müller.

— Faktisk har vi bare kjennskap til én prosent av det som

foregår i cellen. Dermed er også risikovurderinger vi gjør i forhold til GMO, basert én prosents kunnskap, sier Müller.

ØKOLOGISK IKKE-TILPASSET

Professor Kjetill S. Jakobsen ved Biologisk institutt ved Universitetet i Oslo mener Werner Müllers utsagn er litt drøyt.

— Nye spørsmål reiser seg hele tiden, og det er selvsagt mye vi ikke vet. Men hvor stor prosent vi ikke vet, er vanskelig å si, sier Jakobsen til Natur & miljø Bulletin.

— Min bekymring er de økologiske konsekvensene av at nye arter plasseres i nye miljøer. Dette skjer hele tiden, og genmodifisering er bare en liten del i gruppen av økologisk ikke-tilpassede arter.

— Q-tips skal ikke kastes i toalettet

Assisterende direktør Arne Haarr i Vestfjorden Avløpsselskap advarer folk mot å kaste Q-tips i toalettet. Det kan resultere i at du finner den igjen på stranda.

TONE MIKALSEN
tmie@naturvern.no

Haarr som til daglig jobber i Vestfjorden Avløpsselskap fikk seg en liten overraskelse da han under en tur på Jærens vakre strender skulle ta en tangklase i nærmere øyesyn.

— Da så jeg til min forundring at den var full av Q-tips, sier han.

Han forteller at den nye Q-tipsen som er laget av plast, ikke er så lett oppløselig som den forrige typen som var laget av hard-

pakket papp.

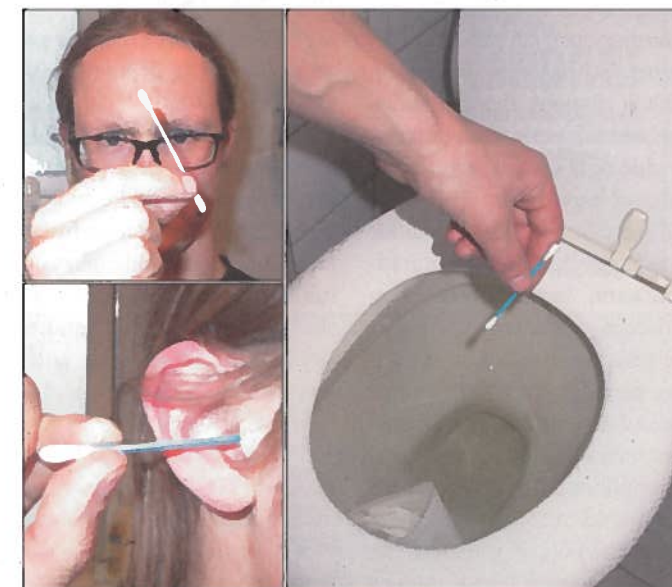
— Dermed kiler den seg forbi rista i avløpssystemet, sier Haarr.

MYE URENSET VANN

På dager hvor det er ekstra mye nedbør, vil mye av vannet gå urensert rett i sjøen. Da kan sjansen for å finne Q-tips på stranda være ekstra stor.

På Q-tipspakken står det ingenting om at den ikke skal kastes i toalettet.

Haarr håper at de som markedsfører produktet tar mer an-

Hvis du noengang var i tvil, Q-tips skal ikke kastes i toalettet. (Foto: Tone Mikalsen)

var. Lilleborg er en av dem.

— Vi vil vurdere å sette en opplysning om dette på pakken, sier laboratoriesjef Erik Smith Wang i Lilleborg.

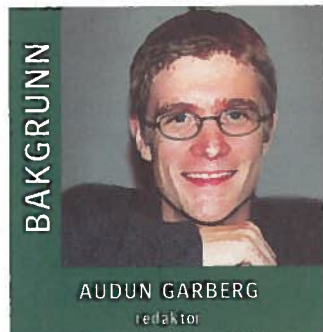
De var ikke klar over prob-

lemene de nye plastikk Q-tipsene medførte.

— Vi gikk over til plast fordi det dengang var mest egnet, men vi vil nå revurdere dette, sier Smith Wang.

Ett skritt frem...

NEW YORK: 1,6 milliarder mennesker må få tilgang på rent drikkevann de nærmeste 11 årene. Skal målet oppfylles, må arbeidstempoet fordobles.

Stemningen var nesten optimistisk da FNs kommisjon for bærekraftig utvikling (CSD) møttes i New York i slutten av april.

SUPPERÅD?

CSD ble opprettet for å følge opp miljøtoppmøtet i Rio de Janeiro i 1992, men er av mange blitt betraktet som noe i nærheten av et superråd. Under Børge Brendes ledelse høynet kommisjonen sin status da FNs generalsekretær for første gang deltok på møtet. Antallet ministre som tok turen til metropolen hadde også økt fra forti i 2003 til over hundre i år.

Formålet med årets møte var å evaluere innsatsen på områdene vann, sanitære forhold og bosetting. Forsiktig optimisme til tross, verdenssamfunnet ligger flere hav unna sitt eget mål om å halvere andelen mennesker uten tilgang på rent drikkevann innen 2015. Med dagens tempo vil vi i 2015 bare være halvveis. Likevel understreket CSD-leder Børge Brende gang på gang at målet kan nås.

FREMSKRITT I SØR-ASIA

I 1990 manglet 28 prosent av befolkningen i de sørlige delene av Sentral-Asia - inkludert India - tilgang på drikkevann. Ti år senere var andelen redusert til 15

FNs generalsekretær Kofi Annan utropte i sitt innlegg Kommissjonen for bærekraftig utvikling til en vakthund, noe kommisjonsleder Børge Brende var svært fornøyd med. (Foto: Kristine Nyborg)

prosent.

— India og Kina går frem med sjumilsstøvler, sier Brende. Likevel er vannmangel fortsatt et formidabelt problem både i verden som helhet, så vel som i Sørøst-Asia. I India går 40 millioner årsverk tapt hvert år på grunn av dårlig drikkevannskvalitet.

Tilgang på rent vann er ifølge FNs miljøprogram avgjørende for å oppfylle en rekke av FNs tusenårsmål, deriblant redusert fattigdom, barnedødelighet og sult. Til og med målet om å sikre alle barn grunnskoleutdanning, kan lettere oppfylles ved redusert sykefravær og færre byrder med å skaffe vann.

For verden sett under ett, er det de to regionene Afrika sør for Sahara og Stillehavsstatene som ligger dårligst an. Her har bare henholdsvis 58 og 48 prosent av befolkningen tilgang på vann.

PRIS: 30 MILLIARDER ÅRLIG

30 milliarder dollar årlig må til for å oppfylle de nært beslektede målene om å halvere antall mennesker uten tilgang til rent

vann og grunnleggende sanitære forhold innen 2015. Det er en dobling fra dagens nivå, men Brende understreker at kostnadene ved ikke å handle er større enn ved å handle.

Forslagene til løsning spriker. Utviklingslandene la på møtet i New York vekt på behovet for ressurser (les: penger) til å gjennomføre tiltak. I tillegg påpekte blant andre u-landsgruppen G77 og Kina behovet for mer rettferdig verdenshandel, med økt markedsadgang for deres varer og kutt i i-landenes eksportsubsidier til blant annet bomull.

I-landene var på sin side ikke interessert i å snakke om handelspolitikk. Flere av dem la derimot vekt på riktig og god politikk internt i utviklingslandene, ikke minst i arbeidet med vannressursplaner. Alle land skal innen neste år ha utarbeidet planer som skisserer hvordan de skal øke tilgangen på rent drikkevann. Men bare halvparten av verdens land er i rute med dette arbeidet.

Børge Brende påpeker at utviklingslandene må drive en form for inntektsfordeling in-

ternt, ved å ta seg betalt fra de som allerede er tilknyttet vannforsyningen.

— U-landene kan ikke forvente at bistand skal dekke de fattige, mens pengene over statsbudsjettet går til middelklassen og de som har det bedre, sier Børge Brende.

I tillegg understreket både Brende - i egenskap av å være CSD-leder - og EU behovet for å øke bistanden fra rike til fattige land.

VAKTHUND?

Om FNs kommisjon for bærekraftig utvikling klarer å holde trykket oppe i dette arbeidet, gjenstår å se. Med årets møte klarte i hvert fall CSD å fremstå som dynamisk. Neste år skal John Ashe fra Antigua og Barbuda lede kommisjonen i arbeidet med å bestemme hva som skal gjøres av hvem og innen hvilken tidsfrist. Da vil fremgang koste penger, og vi får svaret på hvorvidt CSD blir en vakthund slik Kofi Annan vil, eller om kommisjonen vil falle tilbake i rollen som en trivelig, men tannløs golden retriever.

Siden sist

Klima

• Storbritannias statsminister Tony Blair har lansert en ny verdensomspennende organisasjon som skal slåss mot klimaendringer, og kan ble et alternativ til Kyoto-protokollen, skriver The Guardian. The Climate Group består av store selskaper, stater, byer og miljøgrupper som skal jobbe for å kutte CO₂-utslippene.

Energi

• Det politiske flertallet i Trondheim med Arbeiderpartiet i spissen vil bruke 200 millioner kommunale kroner på gassrørledning i Trodheimsfjorden, melder Dagens Næringsliv. Rørledningen vil først og fremst betjene det planlagte gasskraftverket i Skogn.

• Hammerfest El-verk ønsker å bygge et gasskraftverk med CO₂-håndtering like ved det kommende gasskraftverket i forbindelse med Snøhvit. Selskapet har nå sendt forhåndsmelding om planene til Norges vassdrags- og energidirektorat.

Arter

• Regjeringspartiene har sammen med Ap og SV kommet frem til et kompromiss om rovdyrpolitikken. Det innebærer følgende mål for rovdyrbestandene: 150 bjørner, 260 jerver, 30 ulver, 400 gauper og 2400 kongeørner. Den foreslåtte ulvesonen øst for Glomma ble utvidet til også å omfatte Oslo, en større del av Akershus og hele Østfold.

• 35 gauper ble skutt under årets jakt som ble avsluttet 30. april. Totalkvoten var på 50 dyr. I 2003 ble det til sammenlikning skutt 62 gauper av en kvote på 85 dyr. Gaubebestanden før jaktstart i 2003 ble anslått til mellom 250 - 270 dyr, melder Direktoratet for naturforvaltning.

Mat

• Norgesgruppens salg av økologiske varer har økt med 26 prosent i løpet av ett år. Det er høyere vekst enn for andre varegrupper, skriver Aftenposten.

Vann

• Skibladner får fortsatt slippe ut kloakk i Mjøsa. Miljøvernminister Børge Brende har gitt hjuldamperen dispensasjon fram til 2009.

Forurensning

• Hydro nekter å gi innsyn i to forskningsrapporter som blant annet avdekker bevisst feilrapportering av utslipp fra olje- og gassplattformer. Forskerne som har laget rapportene, har også fått munnkurv, skriver Aftenposten.

Vassdrag

• 1125 stemmeberettigede innbyggere i Bjerkreim kommune har skrevet

under mot vern av Bjerkreimselva. Det betyr at 63 prosent av de stemmeberettigede innbyggerne i kommunen er mot vern, ifølge Stavanger Aftenblad.

Navn

• Høyre-leder Erna Solberg vil gi miljøvernminister Børge Brende en tyngre statsrådspost når Bondevik-regjeringen bytter mannskap, trolig til sommeren, skriver VG.

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

BRK MNDRE!

Du har sjelden bruk for innpakningen. Velg produkter med minst emballasje. Bruk mindre.

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

Miljøtorget

VELUX®

TAKVINDUER
www.VELOUX.no

Sør-Trøndelag
Fylkeskommune

Vi som jobber på jernbanen er stolte fordi vi også gjør en innsats for et bedre miljø.
Norsk Jernbaneforbund

NOFO
www.nofo.no

kalenderen

25. MAI

Fremtidens Emballasje
Sted: Odense, Danmark
www.mediamind.dk/emballasje

3. JUNI

Seminar om helse og partikler i Oslo
Arr.: Bedre Byluft/ Vegdirektoratet og SFT,
Tlf. 22 07 34 88

15. - 16. JUNI

Energiutfordringer i fremtidens bygg. Grimstad.
Arr: Høgskolen i Agder,
Tlf. 37 25 30 10

3. - 8. AUGUST

Natur og Ungdoms sommerleir
Sted: Tangen ved Mjøsa
Tlf: 97 04 02 66
Sommerleir@nu.no

12. - 15. AUGUST

Vassdragstreff for vern av Vefsna
www.vernvefsna.com

redaksjon

REDAKTØR:

Audun Garberg | Tlf. 22 40 24 25
ag@naturvern.no

REDAKSJON:

Jorunn Gran | Tlf. 22 40 24 23
jorunn.gran@naturvern.no
Tone Mikalsen | Tlf. 22 40 24 24
tmi@naturvern.no

ADRESSE: Pb 342 Sentrum, 0101 Oslo
Tlf. 22 40 24 00 | faks 22 40 24 10
Mail: redaksjonen@naturvern.no
www.nmb.no

ABONNEMENT: 290 pr. år (privat) 650 pr. år
Ibedrifter: ANNONSER: HS Media,
tlf. 62 94 10 30, faks 62 94 10 35

UTGIVER: Norges Naturvernforbund
TRYKK: Gan Grafisk as
NESTE UTGAVE: 28.05.2004

Miljøbilen Ella (til venstre) er en suksess. 7000 elever har lært om miljøriktig behandling av elektrisk og elektronisk (EE) avfall. I tillegg har Ella en egen del for lager og mottak av farlig avfall (bildet til høyre).

Suksess med rullende miljøklasserom

Ella Miljøbil er et populært innslag på barneskolene i Nord-Norge. Bilen har samlet inn 21,5 tonn avfall.

STONE MIKALSEN
tmi@naturvern.no

I tillegg til at bilen har samlet inn tonnevis med farlig avfall har 7000 elever lært om miljøriktig behandling av elektrisk og elektronisk (EE) avfall. Elektronikkretur står bak pilotprosjektet sammen med avfallsselskapet Østbø i Bodø. Bussen har vært i drift siden like før jul i fjor, og pågangen for å lære om EE-avfall har vært så stor at skolelever over hele landet nå vil få besøk av Ella. For tiden er Ella miljøbil i Tromsø og til høsten vil hun besøke skoleklasser på Østlandet.

HAR MED KASSETE PRODUKTER

Ella miljøbil er en semitrailer med 20 sitteplasser. Bilen kjøres av "Viktor Vaktmester" og besøker flere skoler daglig. Vogn-toget er delt inn i en lagerdel og en undervisningsdel. Før elevene avlegger Ella et besøk har de gått igjennom et undervisningsopplegg på skolen.

I bilen får de se en spesiallaget film og får utdelt informasjonsmateriell før de legger medbrakte, kasserte produkter på riktig plass i bilens klasserom.

— PÅ VERDENSTOPPEN

I løpet av de 12 ukene Ella var på veien i Nordland og Finnmark fikk 7000 elever undervisning i miljøbilen. Det ble samlet inn 8,7 tonn småelektronikk, 1,5 tonn hvitevarer, 1,5 tonn næringselktro og over 9,7 tonn farlig avfall.

— Norge ligger på verdens toppen når det gjelder innsamling av store produkter som tv-er og hvitevarer, men vi er ikke så flinke til å levere kasserte småapparater. Med Ella miljøbil håper vi å øke bevisstheten i hvert fall hos skolebarn, sier direktør Hans Løken i El-retur.

"Fisket betyr enormt mye for Nord-Norge. Vi kan tjene mye mer penger på oljeutvinning, men det skaper få arbeidsplasser. Hvilket samfunn får vi hvis alle fiskerne må gå på trygd?"

LEDER ANE HANS DATTER KISMUL I NATUR OG UNGDOM TIL NORDLYS